راهبرد

پیام تسلیت رهبر معظم انقلاب در پی ارتحال آیت‌الله وحیدخراسانی

رهبر معظم انقلاب در پیامی با تسلیت ارتحال حضرت آیت‌الله‌العظمی وحید خراسانی، آن مرحوم را از ارکان اصلی تعلیم فقه و اصول در حوزه علمیه معرفی کردند.
متن پیام تسلیت آیت‌الله سیدمجتبی حسینی خامنه‌ای به شرح زیر است:
«بسم‌الله‌الرحمن‌الرحیم
خبر رحلت استاد بزرگ حوزه علمیه، حضرت آیة‌الله‌العظمی وحید خراسانی واصل شد. آن بزرگوار یکی از ارکان اصلی تعلیم فقه و اصول در حوزه علمیه به شمار می‌رفتند. دو مجلس درسی روزانه ایشان در دهه‌های اخیر از اصلی‌ترین محافل درسی محسوب می‌شد. در این درس‌ها، علاوه بر جهات تحقیقی شخص خودایشان، توجه جدی و عمیق و حق‌شناسانه به نظرات بعضی از برجسته‌ترین دانشمندان دوره‌های اخیر حوزه علمیه نجف اشرف و تسلط بر آن به‌خوبی منعکس بود. این جهت از آنجا که همواره با بیان شیوا و منظم و مستحکم استاد بزرگوار توأم بود، هر جلسه از درس را برای طالبین علم و فضل به ساعتی نافع و غنیمت مبدل می‌ساخت. امروز عده عمده‌ای از مدرسین و فضلاء در حوزه علمیه قم و بلکه سایر حوزات کشور و جمعی از روحانیون بلاد، افتخار حضور در درس آن بزرگوار را در سوابق علمی خود درج می‌نمایند و همگان با تحسین از ظهور پررنگ و خالص عنصر سرسپردگی به ذوات مقدسه معصومین صلوات‌الله‌وسلامه‌علیهم اجمعین در کلام و مرام ایشان یاد می‌کنند. بی‌شک آن جناب به‌واسطه زحمات ممتد و مستمر در راه شریعت و مذهب، حق عظیمی بر جامعه مومنین و حوزات علمیه دارند که همگان باید به‌یاد و شاکر آن باشند.
اینجانب این مصیبت را به سرور مان عجل‌الله‌تعالی فرجه‌الشریف و حوزات علمیه و عموم مومنین و به‌خصوص بیت شریف ایشان تسلیت عرض نموده و از حضرت حق جل‌وعلا برای آن بزرگوار علو درجات مسئلت دارم.»

سیدمجتبی حسینی خامنه‌ای

سیاست

پیام تسلیت برخی مسوولان سیاسی در پی ارتحال آیت‌الله وحید خراسانی

پیام تسلیت الیاس حضرتی، رییس شورای اطلاع‌رسانی دولت در پی رحلت حضرت آیت‌الله‌العظمی وحید خراسانی نیز به شرح زیر است:
«یا أَیَّتُها النَّفْسُ الْمُطْمَئِنَّةُ ارْجِعِی إِلَی رَبِّکِ راضِیَةً مَرْضِیَّةً فَادْخُلِی فِی عِبادِی وَادْخُلِی جَنَّتِی
تو ای روح آرام یافته، به سوی پروردگار بازگرد در حالی که هم تو از او خوشنودی و هم او از تو خشنود است، پس در سلک بندگانم درآی و در بهشتم وارد شو.
ارتحال عالم والامقام، فقیه وارسته و مرجع عالی‌قدر جهان تشیع، حضرت آیت‌الله‌العظمی وحید خراسانی، ضایعه‌ای بزرگ برای جهان اسلام، جامعه تشیع، حوزه‌های علمیه و عموم ارادتمندان و مقلدان ایشان است. آن مرجع عالی‌قدر، عمر پربرکت خویش را وقف اعتلای معارف اسلامی، تبیین و ترویج مکتب اهل‌بیت عصمت و طهارت (ع) و تربیت شاگردان و عالمان دینی کرد و بادهه‌ا تدریس، تحقیق و مجاهدت علمی، نقشی ماندگار در پاسداشت و گسترش معارف دینی برجای گذاشت؛ میراثی گران‌بها که به‌واسطه شاگردان و پرورش‌یافتگان مکتب علمی و معنوی ایشان، استمرار خواهد یافت.
اینجانب، ارتحال این فقیه و مرجع عالی‌قدر را به محضر حضرت ولی عصر (عج)، مقام معظم رهبری، مراجع عظام تقلید، علما و فضلای حوزه‌های علمیه، شاگردان، مقلدان و ارادتمندان ایشان و عموم مسلمانان، به‌ویژه شیعیان و بیت شریف آن مرحوم تسلیت عرض می‌کنم و از درگاه خداوند متعال، برای آن عالم ربانی که بهشت برین جای اوست، همنشینی با اولیای الهی و برای بازماندگان و داغدیدگان، صبر و اجر مسئلت دارم.

الیاس حضرتی
رییس شورای اطلاع‌رسانی دولت»

متن پیام تسلیت محمدجعفر قائم‌پناه، معاون اجرایی رییس جمهوری نیز به شرح زیر است: «بسم‌الله الرحمن الرحیم
انا لله و انا الیه راجعون، ارتحال مرجع عالی‌قدر، حضرت آیت‌الله‌العظمی وحید خراسانی، ضایعه‌ای بزرگ برای جهان تشیع و ملت ایران است و سال‌ها کوشش علمی و آثار ارزشمند فقهی و دینی ایشان پشتوانه‌ای ماندگار برای تداوم و تعالی معارف تشیع خواهد بود. اینجانب این ضایعه اندوه‌بار را به مقام معظم رهبری، مراجع عظام تقلید، حوزه‌های علمیه، شاگردان و خانواده محترم ایشان و عموم ملت شریف ایران تسلیت عرض می‌کنم و از درگاه خداوند متعال، علو درجات و رحمت واسعه الهی را برای آن فقید سعید مسئلت دارم.

محمدجعفر قائم‌پناه
معاون اجرایی رییس جمهور و سرپرست نهاد ریاست جمهوری»

همچنین آیت‌الله محمدعلی موحدی کرمانی، رییس مجلس خبرگان رهبری پیام تسلیتی به شرح زیر صادر کرد: «بسم‌الله الرحمن الرحیم
انا لله و انا الیه راجعون، إذا مات العالِمُ ثُلِم فِی الإسْلامِ ثُلْمَةٌ لا یَسُدها شَیءٌ إلی یوم القِیامه
ارتحال فقیه ربانی، مرجع عالیقدر و مدافع عالی مقام حریم اهل بیت (علیهم السلام) حضرت آیت‌الله‌العظمی آقای حاج شیخ حسین وحید خراسانی (رضوان الله علیه) موجب تألم و تأسف فراوان گردید.
بی تردید فقدان جبران ناپذیر این فقیه بزرگ که از اساطین حوزه علمیه مقدسه قم و از خدمتگزاران نمونه دین و مذهب و از پیشگامان نهضت امام خمینی (ره) و حامیان نظام مقدس جمهوری اسلامی ایران بودند خسارتی عظیم است. اینجانب این مصیبت دردناک را به آستان مقدس حضرت ولی عصر (ارواحنافداه)، مقام معظم رهبری، مراجع معظم تقلید، علمای اعلام، حوزه‌های علمیه، شاگردان، بستگان و آقازادگان گرامی، مقلدین و علاقه‌مندان محترم این فقیه ژرف اندیش تسلیت عرض نموده و از خداوند متعال برای آن فقید سعید علو درجات و برای بازماندگانشان صبر جمیل و اجر جزیل مسئلت دارم.» حجت‌الاسلام‌والمسلمین حسن روحانی، رییس جمهوری اسلامی ایران در دولت‌های یازدهم و دوازدهم، در پیامی در گذشت حضرت آیت‌الله‌العظمی حاج شیخ حسین وحید خراسانی، از مراجع عظام تقلید را تسلیت گفت.

پرونده هسته‌ای ایران در شورای حکام

آژانس دسترسی می‌خواهد، تهران امنیت و تضمین

نشست فصلی شورای حکام آژانس بین‌المللی انرژی اتمی با حضور نمایندگان ۳۵ کشور در وین آغاز شده و پرونده هسته‌ای ایران بار دیگر در کانون مباحث این نهاد قرار گرفته است. در این نشست، رافائل گروسی، مدیرکل آژانس، بار دیگر بر ضرورت دسترسی بازرسان به تاسیسات هسته‌ای ایران تاکید کرد و مدعی شد که این نهاد حدود ۱۸ ماه است تداوم دانش خود درباره ذخایر اورانیوم ایران را از دست داده است. از نگاه گروسی، نبود اطلاعات و دسترسی میدانی، امکان راستی‌آزمایی وضعیت مواد هسته‌ای و ارایه نتیجه‌گیری درباره ماهیت فعالیت‌های ایران را محدود کرده است. اما مساله‌ای که در روایت مدیرکل آژانس کمتر مورد توجه قرار می‌گیرد، شرایطی است که به وضعیت فعلی همکاری‌ها منجر شده است. محدودیت دسترسی بازرسان در شرایطی شکل گرفت که تاسیسات هسته‌ای ایران در جریان حملات نظامی امریکا و رژیم صهیونیستی در ژوئن ۲۰۲۵ هدف قرار گرفتند. به این ترتیب، اختلاف کنونی را نمی‌توان صرفا به‌عنوان امتناع ایران از همکاری یا یک مساله فنی و پادمانی مستقل از تحولات امنیتی بررسی کرد. حمله به تاسیسات هسته‌ای تحت پادمان، شرایطی کاملا متفاوت از وضعیت عادی بازرسی ایجاد کرده است؛ شرایطی که هم ملاحظات امنیتی و ایمنی را در برمی‌گیرد و هم پرسش‌های حقوقی و سیاسی درباره مسوولیت آژانس در حفاظت از فعالیت‌های صلح‌آمیز هسته‌ای کشورها را مطرح می‌کند.
گروسی در نشست شورای حکام اعلام کرد که آژانس به استثنای نیروگاه اتمی بوشهر، اطلاعاتی درباره وضعیت مواد و تاسیسات هسته‌ای اعلام‌شده ایران دریافت نکرده و به این تاسیسات نیز برای انجام فعالیت‌های راستی‌آزمایی در محل دسترسی نداشته است. او همچنین گفت: نزدیک به ۱۸ ماه از زمانی می‌گذرد که آژانس تداوم دانش خود را درباره ذخایر پیش‌تر اعلام‌شده اورانیوم غنی‌شده با خلوص پایین و اورانیوم غنی‌شده تا سطح ۶۰ درصد در تاسیسات آسیب‌دیده از حملات نظامی از دست داده است. مدیرکل آژانس بر همین اساس تاکید کرد تا زمانی که ایران اطلاعات لازم درباره وضعیت مواد و تاسیسات هسته‌ای خود را ارایه نکند و امکان دسترسی بازرسان فراهم نشود، این نهاد قادر نخواهد بود نتیجه‌گیری کند که انحرافی در مواد هسته‌ای اعلام‌شده از فعالیت‌های صلح‌آمیز رخ نداده است. این موضع، صورت‌بندی فنی آژانس از اختلاف موجود است؛ اما برای ارزیابی کامل آن باید پرسید چرا تداوم نظارت از میان رفته و مسوولیت شکل‌گیری شرایط جدید تا چه اندازه در گزارش‌های آژانس مورد توجه قرار گرفته است؟

ابهامی که با حمله نظامی آغاز شد

در نگاه ایران، وضعیت فعلی نتیجه مستقیم حمله به تاسیسات هسته‌ای کشور است. کاظم غریب‌آبادی، معاون وزیر امور خارجه، در واکنش به اظهارات گروسی این پرسش را مطرح کرده که مدیرکل آژانس دقیقا خواهان دسترسی به کدام تاسیسات است؛ تاسیساتی که امریکا به آنها حمله کرده است؟ او با انتقاد از درخواست دسترسی به مراکز آسیب‌دیده، تاکید کرده است که آژانس باید پیش از مطالبه بازگشت به روال سابق، به شرایطی توجه کند که در نتیجه حمله نظامی ایجاد شده است. این پرسش از منظر ایران صرفا یک اعتراض سیاسی نیست. تاسیسات هسته‌ای کشور هدف حمله قرار گرفته‌اند و طبیعی است که ارزیابی وضعیت آنها، پیش از هر اقدام بازرسی، به بررسی میزان تخریب، شرایط ایمنی، وضعیت تجهیزات و ملاحظات امنیتی نیاز داشته باشد. بازرسی از تاسیساتی که در شرایط عادی فعالیت می‌کنند، با بازرسی از مراکزی که هدف حمله نظامی قرار گرفته‌اند، یکسان نیست. در حالت دوم، دسترسی باید با توجه به شرایط جدید و با رعایت الزامات امنیتی و فنی تعریف شود. غریب‌آبادی در همین زمینه گفته است مدیرکل آژانس نباید در شرایط فعلی صرفا درخواست دسترسی کند یا درباره فقدان اطلاعات از مواد با غنای بالای ایران اظهارنظر سیاسی داشته باشد. از نگاه او، گروسی در زمان حمله به تاسیسات هسته‌ای ایران وظیفه خود را به‌درستی انجام نداده و در برابر تعرض به مراکز هسته‌ای تحت نظارت آژانس، واکنش متناسبی نشان نداده است. او تاکید کرده که تا زمانی که وضعیت ناشی از جنگ به‌صورت پایدار حل‌وفصل نشود، پایان شرایط جنگی و تفاهم دیپلماتیک شکل نگیرد و تعهدات طرف امریکایی روشن نشود، امکان بازگشت به دسترسی‌های عادی آژانس فراهم نخواهد بود. این موضع نشان می‌دهد اختلاف تهران و آژانس تنها درباره زمان و چگونگی حضور بازرسان نیست. ایران می‌خواهد مساله حمله به تاسیسات هسته‌ای و پیامدهای آن نیز بخشی از چارچوب حل اختلاف باشد. از دیدگاه تهران، نمی‌توان ابتدا تاسیسات تحت پادمان را هدف حمله قرار داد، سپس بدون پرداختن به مسوولیت این اقدام و پیامدهای آن، از ایران خواست همان ترتیبات بازرسی پیشین را برقرار کند. در چنین شرایطی، انتظار از آژانس این است که نقش خود را به ثبت فقدان دسترسی و درخواست تکراری برای بازرسی محدود نکند. نهادی که ماموریت اصلی آن نظارت بر فعالیت‌های هسته‌ای و کمک به حفظ صلح و امنیت در چارچوب مقررات بین‌المللی است، باید درباره تعرض نظامی به تاسیسات هسته‌ای تحت پادمان نیز موضعی روشن داشته باشد. اگر قرار باشد پیامدهای حمله به تاسیسات هسته‌ای تنها در قالب کاهش دسترسی و از دست رفتن اطلاعات در گزارش‌های آژانس بازتاب پیدا کند، بدون آنکه اصل حمله و مسوولیت‌های ناشی از آن به‌طور جدی مورد توجه قرار گیرد، توازن لازم در ارزیابی پرونده از میان می‌رود.

توافق قاهره تلاش برای بازگشت به مسیر همکاری

یکی از نقاط مهم در روند همکاری ایران و آژانس، توافق قاهره در مارس ۲۰۲۵ بود. این توافق پس از تحولات نظامی و حمله به تاسیسات اصلی هسته‌ای ایران، چارچوب تازه‌ای برای همکاری تعریف می‌کرد و امکان بازرسی از تاسیساتی را که هدف حمله قرار نگرفته بودند، فراهم می‌ساخت. بنابراین، برخلاف تصویری که گاهی از توقف کامل همکاری‌ها ارایه می‌شود، تلاش‌هایی برای حفظ مسیر تعامل فنی و دیپلماتیک وجود داشته است. گروسی نیز در نشست خبری خود به توافق قاهره اشاره کرد و مدعی شد این توافق دقیقا برای رسیدگی به نگرانی‌های ایران درباره بازرسی از تاسیسات بمباران‌شده طراحی شده بود. او ابراز امیدواری کرد که همکاری بر اساس این چارچوب برقرار شود. با این حال، اختلاف بر سر نحوه اجرای توافق و شرایط جدیدی که پس از حملات ایجاد شده، مانع از آن شده است که همکاری‌ها به وضعیت مورد نظر دو طرف بازگردد. در اینجا باید میان دو موضوع تفاوت گذاشت: نخست، اصل ادامه گفت‌وگو و تلاش برای رسیدن به تفاهم؛ دوم، تحقق توافقی که بتواند اختلافات فنی، امنیتی و سیاسی را حل کند. آنچه از مواضع مطرح‌شده برمی‌آید، این است که تماس‌ها و تلاش‌های دیپلماتیک ادامه داشته، اما این روند هنوز به نتیجه نهایی و تفاهمی پایدار برای از سرگیری بازرسی‌ها منجر نشده است. از همین رو، تاکید گروسی بر بازگشت به دیپلماسی، اگرچه در ظاهر با ضرورت حل اختلافات همسو است، اما زمانی می‌تواند موثر باشد که نگرانی‌های ایران درباره امنیت تاسیسات و مسوولیت‌های آژانس نیز در آن جایگاه مشخصی داشته باشد. مدیرکل آژانس در نشست شورای حکام خواستار اتخاذ اقدامات فنی و تدریجی از سوی ایران شد تا زمینه بازگشت بازرسان فراهم شود. او گفت: این گام‌ها می‌تواند به اجرای عادی پادمان‌ها و ایجاد فضای اعتمادساز برای دستیابی به توافقی گسترده‌تر کمک کند. این پیشنهاد بر بازگشت مرحله‌ای به همکاری تاکید دارد، اما پرسش اصلی تهران این است که گام‌های متقابل آژانس و طرف‌های مسوول در قبال حملات چه خواهد بود و چگونه می‌توان اطمینان یافت که شرایط امنیتی برای فعالیت‌های هسته‌ای صلح‌آمیز ایران فراهم می‌شود؟ بازگشت به همکاری فنی نیازمند چارچوبی است که هم امکان راستی‌آزمایی را تامین کند و هم ملاحظات امنیتی و حقوقی ایران را در نظر بگیرد. نمی‌توان انتظار داشت که مساله صرفا با درخواست دسترسی حل شود؛ همان‌طور که ایران نیز برای عبور از وضعیت فعلی به راهکاری نیاز دارد که امکان نظارت را با تضمین‌های لازم درباره امنیت تاسیسات و جلوگیری از تکرار تعرض نظامی پیوند دهد.

گزارش‌های یک‌جانبه و مساله مسوولیت آژانس

یکی از انتقادهای اصلی ایران به عملکرد آژانس، نحوه تنظیم گزارش‌ها و تمرکز آنها بر تعهدات و محدودیت‌های دسترسی ایران، بدون توجه کافی به زمینه‌های سیاسی و امنیتی ایجادکننده این وضعیت است. در گزارش اخیر گروسی، فقدان اطلاعات و دسترسی به عنوان مساله اصلی مطرح شده است؛ اما در روایت تهران، این وضعیت از حمله نظامی به تاسیسات هسته‌ای ایران جدا نیست و باید در کنار آن بررسی شود. این انتقاد به معنای نفی ضرورت راستی‌آزمایی یا بی‌اهمیت دانستن وظایف پادمانی نیست. ایران عضو پیمان منع گسترش سلاح‌های هسته‌ای است و تعهدات پادمانی خود را در چارچوب این پیمان دنبال می‌کند. با این حال، تعهدات نظارتی باید در شرایطی اجرا شوند که الزامات امنیتی و حقوقی نیز رعایت شده باشند. وقتی تاسیسات هسته‌ای یک کشور هدف حمله قرار می‌گیرند، انتظار می‌رود نهاد ناظر بین‌المللی علاوه بر بررسی وضعیت مواد و فعالیت‌ها، نسبت به تعرض به تاسیسات تحت نظارت خود نیز واکنش نشان دهد.
در این میان، مساله بی‌طرفی آژانس اهمیت ویژه‌ای پیدا می‌کند. اگر گزارش‌های این نهاد تنها بر آنچه ایران در شرایط پس از حمله انجام داده یا نداده تمرکز کنند، اما به مسوولیت طرف مهاجم و ناکامی سازوکارهای بین‌المللی در جلوگیری از تعرض به تاسیسات هسته‌ای نپردازند، تصویری ناقص از پرونده شکل می‌گیرد. این همان نقطه‌ای است که انتقاد ایران از یک جانبه بودن گزارش‌ها را توضیح می‌دهد. غریب‌آبادی معتقد است گروسی در دوران مدیریت خود از ظرفیت دیپلماسی آژانس برای حل مسائل باقیمانده با ایران استفاده موثری نکرده است. او همچنین تاکید کرده که مدیرکل آژانس در زمان حمله به تاسیسات هسته‌ای ایران وظیفه خود را انجام نداده است. از نگاه تهران، آژانس باید به جای تکرار درخواست دسترسی، نقش فعال‌تری در ایجاد شرایط لازم برای بازگشت همکاری‌ها ایفا کند. مقایسه رفتار گروسی در پرونده ایران با فعالیت‌های او درباره نیروگاه‌های هسته‌ای اوکراین نیز در همین چارچوب مطرح می‌شود. در پرونده اوکراین، مدیرکل آژانس به‌طور مستقیم با مقام‌های روسیه و اوکراین گفت‌وگو کرد و در مسیر ایجاد آتش‌بس‌های محلی و موقت برای انجام تعمیرات ضروری در نیروگاه‌های چرنوبیل و زاپوریژیا نقش‌آفرینی داشت. این تجربه نشان می‌دهد آژانس می‌تواند در شرایط بحرانی نیز از ظرفیت دیپلماتیک خود برای کاهش خطرات و ایجاد ترتیبات عملی استفاده کند. پرسش ایران این است که چرا چنین رویکرد فعالی در قبال حمله به تاسیسات هسته‌ای این کشور و پیامدهای آن به کار گرفته نشد؟ اگر آژانس در پرونده اوکراین توانسته است از مسیر گفت‌وگو با طرف‌های درگیر برای حفاظت از تاسیسات هسته‌ای اقدام کند، انتظار می‌رود در برابر حمله به مراکز هسته‌ای تحت پادمان ایران نیز همین حساسیت و مسوولیت‌پذیری را نشان دهد.

استاندارد دوگانه از پرونده ایران تا ابهام هسته‌ای اسراییل

موضوع دیگری که در نشست خبری گروسی مطرح شد، انتقاد ایران از استانداردهای دوگانه آژانس در برخورد با برنامه هسته‌ای کشورها بود. مدیرکل آژانس در پاسخ به پرسشی درباره تفاوت رفتار با ایران و رژیم صهیونیستی استدلال کرد که اسراییل عضو پیمان منع گسترش سلاح‌های هسته‌ای نیست، در حالی که ایران عضو این پیمان است؛ بنابراین از نظر او، تفاوت در چارچوب تعهدات حقوقی دو طرف قرار می‌گیرد و نمی‌توان آن را استاندارد دوگانه تلقی کرد. گروسی همچنین گفت مایل است اسراییل و همه کشورهای جهان به پیمان منع گسترش سلاح‌های هسته‌ای بپیوندند. با این حال، پاسخ او به انتقاد تهران، مساله اصلی را به‌طور کامل حل نمی‌کند. بحث استاندارد دوگانه تنها به عضویت یا عدم عضویت کشورها در یک پیمان محدود نیست، بلکه به نحوه مواجهه نهادهای بین‌المللی با تهدیدهای هسته‌ای، حمله به تاسیسات تحت پادمان و ضرورت پاسخگویی در برابر نقض قواعد بین‌المللی نیز مربوط می‌شود. اسراییل با وجود برخورداری از توانمندی هسته‌ای، عضو پیمان منع گسترش سلاح‌های هسته‌ای نیست و سیاست ابهام هسته‌ای را دنبال می‌کند. این وضعیت در حالی ادامه دارد که پرونده ایران به‌طور مستمر در دستور کار شورای حکام قرار گرفته و گزارش‌های متعددی درباره وضعیت مواد، تاسیسات و سطح همکاری‌های آن منتشر می‌شود. از نگاه منتقدان عملکرد آژانس، تمرکز مستمر بر ایران در کنار سکوت یا واکنش محدود در برابر ابهام هسته‌ای اسراییل، این تصور را تقویت می‌کند که نظام نظارت بین‌المللی با همه بازیگران به یک اندازه حساسیت نشان نمی‌دهد. البته تفاوت تعهدات حقوقی کشورهای عضو و غیرعضو پیمان، موضوعی واقعی در نظام منع اشاعه است و نمی‌توان آن را نادیده گرفت. اما این تفاوت نباید به معنای بی‌توجهی به آثار امنیتی برنامه هسته‌ای اسراییل یا بی‌تفاوتی نسبت به حمله نظامی به تاسیسات هسته‌ای ایران باشد. مساله اصلی این است که آژانس چگونه می‌تواند اعتبار فنی و بین‌المللی خود را حفظ کند، اگر در برابر یک موضوع بر ضرورت شفافیت و نظارت تاکید می‌کند اما درباره موضوع دیگر امکان پیگیری موثر یا موضع‌گیری روشن ندارد؟

حق ایران برای استفاده صلح‌آمیز از انرژی هسته‌ای

در کنار اختلافات نظارتی، یکی از محورهای ثابت مواضع ایران تاکید بر ماهیت صلح‌آمیز برنامه هسته‌ای و حق کشور برای استفاده از انرژی هسته‌ای در چارچوب پیمان منع گسترش سلاح‌های هسته‌ای است. تهران همواره اعلام کرده که فعالیت‌های هسته‌ای خود را با اهداف صلح‌آمیز دنبال می‌کند و خواهان برخورداری از حقوقی است که برای اعضای پیمان به رسمیت شناخته شده است. در این چارچوب، موضوع غنی‌سازی اورانیوم و ذخایر مواد هسته‌ای ایران باید در نسبت با تعهدات پادمانی و حق استفاده صلح‌آمیز از انرژی هسته‌ای بررسی شود. گزارش‌های آژانس درباره فقدان تداوم دانش یا نبود دسترسی، به‌خودی خود اثبات‌کننده انحراف مواد هسته‌ای از فعالیت‌های صلح‌آمیز نیست؛ همان‌طور که نبود امکان راستی‌آزمایی نیز به آژانس اجازه نمی‌دهد نتیجه‌گیری قطعی درباره وضعیت مواد ارایه کند. تفاوت میان «نبود امکان راستی‌آزمایی» و «اثبات انحراف» در این پرونده اهمیت اساسی دارد. گروسی در نشست خبری خود بار دیگر بر این نکته تاکید کرد که آژانس در شرایط فعلی قادر نیست درباره وضعیت مواد هسته‌ای ایران نتیجه‌گیری کند. این موضع از نظر فنی بیانگر محدودیت اطلاعاتی آژانس است، اما نباید در فضای سیاسی به گونه‌ای بازنمایی شود که گویی فقدان دسترسی به معنای اثبات فعالیت غیرصلح‌آمیز است. چنین نتیجه‌گیری فراتر از آن چیزی است که در اظهارات مدیرکل آژانس مطرح شده است. در مقابل، ایران تاکید دارد که حق استفاده صلح‌آمیز از انرژی هسته‌ای نباید تحت تاثیر فشارهای سیاسی یا حمله نظامی به تاسیسات آن قرار گیرد. از این منظر، هر راه‌حل دیپلماتیک باید هم نگرانی‌های فنی آژانس را پاسخ دهد و هم حقوق هسته‌ای ایران را به رسمیت بشناسد. توافقی که تنها بر بازگشت بازرسان متمرکز باشد، اما به امنیت تاسیسات، مسوولیت حملات و تضمین‌های لازم توجه نکند، نمی‌تواند اختلافات را به‌صورت پایدار حل کند.

خروج از ان پی تی تصمیمی حاکمیتی در سایه افزایش بی‌اعتمادی

در نشست خبری گروسی، احتمال خروج ایران از پیمان منع گسترش سلاح‌های هسته‌ای نیز مورد پرسش قرار گرفت. مدیرکل آژانس این تصمیم را موضوعی ملی و حاکمیتی توصیف کرد، اما گفت با توجه به ماهیت جهانی این پیمان، خروج از آن را تصمیمی عاقلانه نمی‌داند و امیدوار است ایران در چارچوب ان پی تی باقی بماند. طرح چنین بحثی در فضای سیاسی ایران، بازتابی از افزایش بی‌اعتمادی نسبت به سازوکارهای بین‌المللی است. هنگامی که تاسیسات هسته‌ای یک کشور عضو پیمان هدف حمله قرار می‌گیرند و نهاد ناظر نتواند واکنش موثر و بازدارنده‌ای نشان دهد، این پرسش مطرح می‌شود که عضویت در پیمان تا چه اندازه می‌تواند امنیت و حقوق هسته‌ای کشور را تضمین کند؟ با این حال، خروج از ان پی تی تصمیمی با پیامدهای گسترده سیاسی، حقوقی و بین‌المللی است و نمی‌توان آن را صرفا واکنشی به یک اختلاف مقطعی با آژانس دانست. ایران در مواضع رسمی خود بر ماهیت صلح‌آمیز برنامه هسته‌ای تاکید کرده است و هر تصمیم درباره آینده عضویت در پیمان نیز باید در چارچوب محاسبات کلان امنیت ملی و منافع کشور بررسی شود. آنچه در شرایط فعلی اهمیت دارد، این است که آژانس و طرف‌های بین‌المللی به‌جای تشدید فضای تقابل، برای بازسازی اعتماد و تضمین امنیت فعالیت‌های صلح‌آمیز هسته‌ای ایران اقدام کنند.

دیپلماسی ادامه دارد اما اختلافات همچنان پابرجاست

گروسی در نشست شورای حکام بار دیگر از ضرورت بازگشت به دیپلماسی و مذاکرات سخن گفت و ابراز امیدواری کرد که آژانس و ایران بتوانند به تفاهم دوجانبه دست یابند. این اظهارات نشان می‌دهد که حتی از نگاه مدیرکل آژانس نیز مسیر حل اختلافات، صرفا صدور قطعنامه یا تکرار درخواست‌های نظارتی نیست و باید راهی برای توافق پیدا شود. در سوی دیگر، موضع ایران این است که همکاری فنی نمی‌تواند جدا از شرایط امنیتی و سیاسی ناشی از حملات نظامی دنبال شود. تهران برای بازگشت به ترتیبات نظارتی، خواهان حل‌وفصل پایدار وضعیت ایجادشده، پایان شرایط جنگی و شکل‌گیری تفاهمی دیپلماتیک است که تعهدات طرف‌های مسوول را روشن کند. بنابراین، اختلاف موجود بیش از آنکه ناشی از فقدان مسیر گفت‌وگو باشد، از نبود توافق بر سر شرایط و پیش‌نیازهای بازگشت به همکاری ناشی می‌شود. در چنین فضایی، مسوولیت آژانس نیز فراتر از درخواست دسترسی است. این نهاد باید بتواند با رویکردی متوازن، هم نگرانی‌های فنی خود را مطرح کند و هم به واقعیت حمله به تاسیسات هسته‌ای ایران و آثار آن توجه نشان دهد. بازگشت بازرسان زمانی امکان‌پذیر خواهد بود که ترتیباتی روشن برای دسترسی ایمن، حفاظت از اطلاعات حساس و جلوگیری از تکرار تهدید علیه تاسیسات هسته‌ای فراهم شود. از سوی دیگر، ایران نیز برای حفظ حقوق هسته‌ای و دفاع از موضع خود درباره ماهیت صلح‌آمیز برنامه اتمی‌اش، نیازمند راه‌حلی است که امکان راستی‌آزمایی را در چارچوبی متوازن فراهم کند. ادامه وضعیت فعلی نه به نفع همکاری‌های پادمانی است و نه به بازسازی اعتماد میان ایران و آژانس کمک می‌کند. در این شرایط، دیپلماسی زمانی می‌تواند نتیجه‌بخش باشد که به جای نادیده گرفتن علت‌های بحران، آنها را در مرکز مذاکرات قرار دهد. نشست شورای حکام بار دیگر نشان داد که پرونده هسته‌ای ایران در نقطه‌ای حساس قرار گرفته است. آژانس از فقدان تداوم دانش و ضرورت دسترسی سخن می‌گوید؛ ایران نیز بر حمله به تاسیسات تحت پادمان، ناکامی آژانس در واکنش به این حملات و ضرورت تضمین امنیت و حقوق هسته‌ای خود تاکید دارد. میان این دو موضع، هنوز فاصله‌ای جدی وجود دارد. کاهش این فاصله نه با گزارش‌های یک‌جانبه و فشار سیاسی، بلکه با پذیرش واقعیت‌های میدانی، مسوولیت‌پذیری نهادهای بین‌المللی و توافقی متوازن امکان‌پذیر خواهد بود؛ توافقی که در آن، نظارت و راستی‌آزمایی از امنیت و حقوق مشروع ایران جدا نباشد.

سومین صندوق ارزی در راه است

اوراق ارزی و صندوق‌ها، دلارهای خانگی را جذب می‌کنند

در راستای توسعه ابزارهای تامین مالی ارزی و جذب منابع ارزی مردم و فعالان اقتصادی، پذیره‌نویسی سومین صندوق سرمایه‌گذاری با درآمد ثابت ارزی هم‌هفته آینده آغاز می‌شود و در کنار آن ۵۷۸ میلیون یورو اوراق مرابحه و سپرده سرمایه‌گذاری ارزی تا پایان سال منتشر خواهد شد.
سیاست راه‌اندازی صندوق‌های سرمایه‌گذاری با درآمد ثابت ارزی که حدود دو ماه از آغاز نخستین پذیره‌نویسی آن گذشته و در ابتدای مسیر توسعه قرار دارد، سومین صندوق‌اش هم از هفته آینده پذیره‌نویسی خود را آغاز خواهد کرد؛ صندوقی که در ادامه تجربه دو صندوق قبلی و با هدف جذب ارزهای در اختیار مردم و هدایت آن به سمت تامین مالی پروژه‌های اقتصادی وارد بازار سرمایه می‌شود.
بر اساس ضوابط بانک مرکزی، اشخاص حقیقی و حقوقی می‌توانند با ارایه اسکناس یا حواله ارزی در این صندوق‌ها سرمایه‌گذاری کنند و خرید واحدها و دریافت اصل سرمایه و سود نیز به ارز منتخب صندوق انجام می‌شود.
در حال حاضر دلار، ارز مبنای این صندوق‌هاست و ارزش هر واحد سرمایه‌گذاری ۱۰ دلار و حداقل سرمایه‌گذاری ۱۰۰ دلار تعیین شده است. دو صندوق نخست نیز تاکنون در مجموع ۲۲ میلیون دلار منابع جذب کرده‌اند.
توسعه صندوق‌های سرمایه‌گذاری ارزی یکی از برنامه‌های جدید سیاستگذار پولی برای هدایت ارزهای در اختیار مردم و فعالان اقتصادی به سمت تامین مالی پروژه‌های تولیدی و صادرات محور است؛ برنامه‌ای که در کنار انتشار اوراق مرابحه ارزی و گواهی سپرده خاص ارزی، قرار است منابع ارزی مورد نیاز صنایع بزرگ کشور را تامین کند.

سرمایه‌گذاران از صندوق‌های قبلی چقدر استقبال کردند؟

نخستین صندوق سرمایه‌گذاری ارزی کشور از ۲۵ شهریورماه ۱۴۰۵ وارد مرحله پذیره‌نویسی شد. این صندوق با ارزش مبنای ۱۰ دلار برای هر واحد و حداقل سرمایه‌گذاری ۱۰۰ دلاری طراحی شده بود.
پذیره‌نویسی این صندوق در یازدهم مهرماه با تکمیل ظرفیت اولیه ۱۰ میلیون دلاری به پایان رسید. اتفاقی که نشان داد حتی در نخستین تجربه عرضه چنین ابزاری در بازار سرمایه، امکان جذب منابع ارزی از سرمایه‌گذاران حقیقی و حقوقی وجود دارد.
بر اساس اطلاعات اعلام شده از سوی سازمان بورس، حدود ۹۰ درصد منابع جذب شده از محل اسکناس و ۱۰ درصد از محل حواله ارزی تامین شد. همچنین از مجموع ۱۰ میلیون دلار منابع جذب‌شده، حدود ۵.۷ میلیون دلار توسط اشخاص حقیقی و ۴.۳ میلیون دلار توسط سرمایه‌گذاران حقوقی تامین شد.
به گفته رییس مرکز نظارت بر صندوق‌های سرمایه‌گذاری سازمان بورس، این پذیره‌نویسی در مجموع بیش از ۲۰۰۰ میلیارد تومان منابع جذب کرد و با توجه به استقبال سرمایه‌گذاران، سقف صندوق نیز از ۱۰ به ۲۰ میلیون دلار افزایش یافت. این آمار از آن جهت اهمیت دارد که یکی از اهداف اصلی بانک مرکزی از طراحی صندوق‌های ارزی، جذب ارزهای خرد و منابعی است که خارج از شبکه رسمی بانکی نگهداری می‌شوند. جذب ۵.۷ میلیون دلار از سوی اشخاص حقیقی در نخستین تجربه، نشان داد که این ابزار می‌تواند بخشی از منابع ارزی مردم را به سمت بازار رسمی سرمایه هدایت کند.
پس از تجربه نخستین صندوق، نوبت به دومین صندوق سرمایه‌گذاری ارزی رسید. پذیره‌نویسی این صندوق از ۲۸ مهرماه ۱۴۰۵ در شعب ارزی بانک ملی آغاز شد. در این صندوق نیز ارز منتخب دلار امریکا تعیین شده و سرمایه‌گذاران می‌توانند منابع خود را به شکل اسکناس یا حواله ارزی وارد کنند. ارزش هر واحد سرمایه‌گذاری ۱۰ دلار و حداقل میزان سرمایه‌گذاری ۱۰۰ دلار تعیین شده است. بر اساس اعلام مسوولان، بانک ملی در این صندوق نقش امین ارزی و برخی مسوولیت‌های اجرایی را بر عهده دارد و سازوکار آن نیز مبتنی بر صدور و ابطال واحدهای سرمایه‌گذاری است.
در ادامه این روند، سازمان بورس و اوراق بهادار در بیستم مهرماه با تاسیس سومین صندوق سرمایه‌گذاری